

UDK 930

Izvorni znanstveni članak

Primljen 24. 7. 2013.

Prihvaćen 8. 4. 2014.

ALOJZ JEMBRIH

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Borongajska cesta 83d, HR-10 000 Zagreb

ajembrih@hrstud.hr

DOMAGOJ TOMAS

Odjel za kulturologiju

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Trg Sv. Trojstva 3, HR-31000 Osijek

domagoj.tomas@gmail.com

PISMA JULIJA BENEŠIĆA VATROSLAVU JAGIĆU (1906–1918)

U radu je predočeno osam pisama Julija Benešića Vatroslavu Jagiću, upućenih između kolovoza 1906. i ožujka 1918. Prvi dio rada obuhvaća opće biografske podatke o pošiljatelju i primatelju pisama te kratak pregled općih političkih i kulturnih zbivanja u Hrvatskoj spomenutoga razdoblja. Drugi dio ovoga priloga sadrži prijepis pisama kronološkim redom njihova nastanka i s osvrtom na sadržaj. Sva su pisma popraćena bilješkama.

Ključne riječi: Julije Benešić, Vatroslav Jagić, korespondencija, slavistika

U ovom se radu po prvi put, u prijepisu i analitičkoj obradi, predočuje osam rukopisnih pisama Julija Benešića (1883–1957) upućenih Vatroslavu Jagiću (1838–1923), između kolovoza 1906. i ožujka 1918. Ta se pisma čuvaju u Jagićevoj rukopisnoj ostavštini, u Zbirci rukopisa i starih rijetkih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK) u Zagrebu, pod signaturom

R4610b.¹ Sedam je pisama Benešić pisao u Zagrebu i jednu razglednicu u Novom Sadu.²

Dio Jagićeve korespondencije, kao riznica izvora, već je mnogo puta korišten u historiografiji, a dio pisama koja se u njoj nalaze prethodno je objavljen.³ Međutim, Benešićeva pisma Jagiću dosad nisu objavljena, a svakako mogu biti od koristi u budućim istraživanjima, kako u analizi i povijesnoj ocjeni života i djela dvojice korespondenata, tako i u raščlambi onodobnih općih političkih, kulturnih i društvenih zbivanja.⁴

Inače, privatna pisma filologa, kao što je poznato, važan su izvor informacija iz prve ruke, kako o autoru pisma, tako i o okolnostima u kojima žive pošiljatelj i primatelj pisama. Također, valja istaknuti da su privatna pisma zanimljiva i kao specifične forme, jer je riječ o slobodnijem obliku komunikacije i komentiranja pojedinih osoba i događaja, što istraživaču omogućuje formiranje potpunije slike o zbivanjima i njihovo sagledavanje iz različitih perspektiva.

Julije Benešić⁵

Benešić je rođen u Iloku 1. ožujka 1883. Nije pripadao nijednomu književnom krugu, odnosno struji, a na književnoj sceni javljao se feljtonima, putopisnim zapisima, člancima o književnosti i raznim problemima kulture te književnim i kazališnim kritikama.⁶ Osim toga, uređivao je kao suurednik časopis *Savremenik* u prijelomnim ratnim godinama (1917 – 1918),⁷

¹ Usp. Josip Hamm, Register der Korrespondenz von Vatroslav Jagić im Besitz der Universitätsbibliothek in Zagreb. U: *Wiener slawistisches Jahrbuch* 8, (1960), 75–111.

² Radi se o pismima s nadnevcima: 1. Novi Sad (Újvidék), 6. kolovoza 1906; 2. Zagreb, 25. veljače 1908; 3. Zagreb, 5. lipnja 1917; 4. Zagreb, 11. studenoga 1917; 5. Zagreb, 20. studenoga 1917; 6. Zagreb, 7. ožujka 1918; 7. Zagreb, 15. ožujka 1918; 8. Zagreb, 24. ožujka 1918.

³ Dovoljno je pogledati *Zbornik o Vatroslavu Jagiću*, knj. II, *Bibliografija i literatura*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2007.

⁴ Vidi pisma Franje Račkoga V. Jagiću, Jembrih 2012: 20–53.

⁵ Potpisivao se i pseudonimom: Leo, Eduard, Stošić, Julije B. Stošić, Winiwarter, J. B. Strzeharski, Iv. Ivanović R, Roman Stachiewicz, Demokrat, Srpanjko, Vidi: *Hrvatska književna enciklopedija*, Zagreb 2010, str. 143. (HKE).

⁶ „Kao kritičar Benešić je impresionist“ HKE, str. 143. Objavio je knjigu *Kritike i članci* (1943).

⁷ Više o tome časopisu vidi: Alojz Jembrih. 2000. Halerova suradnja u *Savremeniku* (1911–1940). U: *Zbornik o Albertu Haleru*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. 213–226.

zatim *Književnik* (br. 3-7, 1928), te edicije Društva hrvatskih književnika *Suvremeni pisci hrvatski* (1912–1920). Također, bio je i urednikom *Godišnjaka Hrvatskog narodnog kazališta* (1914–1925), te djela Antuna Gustava Matoša (1873 – 1914), Augusta Harambašića (1861–1911), Frana Galovića (1887–1914), Rikarda Jorgovanića (1853–1880), te Ante Kovačića (1854–1889). Prevodio je s njemačkoga, ruskoga, osobito s poljskog, a bavio se i leksikografijom.⁸ Uz to, bio je jedan od pokretača časopisa *Nova Evropa*, koji je počeo izlaziti 1920⁹, a u kojem su objavljeni i neki Jagićevi članci.¹⁰

Drži ga se našim najznačajnijim polonistom, a bio je i delegat jugoslavenskoga ministarstva prosvjete u Varšavi (1930–1938). Autor je hrvatsko-poljskoga rječnika (1949) a na poljskome jeziku objavio je 1937. gramatiku hrvatsko-srpskoga jezika. Valja istaknuti da je Benešić u dva navrata bio i intendant Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu, od 1921. i 1926, te 1939. i 1940. U povijesti toga kazališta ostao je zapamćen kao jedan od glavnih aktera modernizacije, odnosno preporoda HNK. Bogata korespondencija dokaz je njegove nazočnosti u kulturnom životu. Umro je u Zagrebu 19. prosinca 1957.¹¹

⁸ Benešić 1969: 7. Kad je riječ o Benešiću kao leksikografu, onda treba reći da je on jedan od prvih autora *Rječnika hrvatskoga književnoga jezika od Preporoda do I. G. Kovačića*, za koji ga je izabrala tadašnja JAZU. Na njemu je radio od 1954. do jeseni 1957. „Svrha je ovoga Rječnika da dade sliku književnog jezika, kojim su pisali hrvatski književnici od vremena ilirskog pokreta (1835.) do početka drugog svjetskog rata, okruglo: u vremenu od jedne stotine godina, i to citatima uz svaku riječ, kako je ta riječ iznesena u književnim djelima hrvatskih pjesnika i beletrista. (...) Je li ovo rječnik savršenog hrvatskog književnog jezika? Ne, nije. U ovom će Rječniku čitalac naći sliku *razvitka* hrvatskog književnog jezika u prošlih sto godina. (...) Rječnik bilo kojeg književnog jezika ne može biti normativan kao naputak, kako valja pravilno pisati. To čini gramatika; ona daje pravila. Nema toga književnog djela, kojemu ne bi gramatičar našao zamjerke, premda su inače gramatičari često slabi u stilistici i sintaksi. Književnik ne uči svoj jezik iz rječnika, on ga nosi od djetinjstva u sebi, a neprekidno uči iz djela drugih književnika.“ – pisao je Benešić u predgovoru spomenutoga svoga rječnika 1951. i 1955. (1985, str. XVII, XXV.). Rječnik je, doduše, ostao u rukopisu sve do 1985. kada je objavljen prvi svezak (A–Burkati) na 196 stranica formata 28,5 X 20 cm. Za tisak ga je priredio i uvod napisao Josip Hamm, koji je još priredio sv. 2–6 (1986) ili ukupno 1376 stranica. Sv. 7–12 (1987–1990) za tisak su priredili Milan Moguš i Josip Vončina. Sv. 13 objavljen je 2013. Uputno je pročitati uvod u 1. svezak u kojemu je opisana koncepcija rječnika, način obrade, s dodatkom popisa izvora. O Benešiću je uputno još vidjeti: Marko Samardžija. 2010. *Devet iločkih priopćenja*. Ilok: Muzej grada Iloka. 13–28, 39–50, 67–84, 91–124. Autor je u knjizi posvetio šest različitih tema Juliju Benešiću.

⁹ Černi 2004: 36. Zbornik sadrži 14 radova vezanih uz djelo Julija Benešića.

¹⁰ Čavar 2007. : 163, 167.

¹¹ Benešić 1969: 7–8. Vidi još: *Hrvatski biografski leksikon* 1. Zagreb 1983. 643–646; *Hrvatska književna enciklopedija*. Zagreb 2010. 143–144.

Vatroslav Jagić

Hrvatski i slavenski filolog Vatroslav Jagić rođen je 1838. u Varaždinu. U Beču je studirao klasičnu filologiju, a između 1861. i 1870. godine nastavnik je klasične filologije na gimnaziji u Zagrebu. Godine 1864. pokrenuo je s Josipom Torbarom i Franjom Račkim časopis *Književnik*.¹² Prilikom osnivanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti 1866. izabran je za njezina člana, kao najmlađi, s nepunih 28 godina.¹³ Uz Franju Račkoga (1828–1894), Jagić se ubraja tada među najistaknutije članove Akademije, te surađuje u svim njezinim izdanjima: *Radu*, *Starinama* i u ediciji *Stari pisci hrvatski*¹⁴, koja je pokrenuta na njegov prijedlog. Otpušten je iz državne službe kao oduševljeni pristaša Strossmayerove političke orijentacije.¹⁵ U Leipzigu je doktorirao s tezom „Das Leben der Wurzel dê- in den slavischen Sprachen“ kod A. Leskiena,¹⁶ a 1872. bio je postavljen za redovitoga profesora indogermanistike u Odesi. Odatle je 1874. otišao u Berlin na katedru slavistike.¹⁷ U međuvremenu je odbio ponudeno mjesto u Zagrebu zbog loših materijalnih uvjeta.¹⁸

Iz Odese je Jagić otišao u Berlin, koji njegovom zaslugom postaje slavističko središte, i tu ostaje šest godina. U Berlinu 1875. pokreće izdavanje

¹² Damjanović 2006: 20.

¹³ Isto, 22.

¹⁴ Vidi: *Popis izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1867 – 1950*. Zagreb 1951.

¹⁵ O tome vidi: Josip Pasarić 1918. Kako i zašto je otpušten V. Jagić iz profesorske službe? *Savremenik*, XIII, 8. 374–377.

¹⁶ Usp. August Leskien. 1975. *Slavische und baltische Forschungen*. Sämtliche Leipziger Akademieschriften 1875 – 1911, Teil 1. Leipzig.

¹⁷ Godine 1876. Jagić je u Berlinu osnovao časopis *Archiv für slavische Philologie* koji je izlazio pod njegovim uredništvom sve do 1920. kad je izašao 37. svezak. Što je sve u tome časopisu objavljeno najbolje se razabire iz: *Archiv für slavische Philologie. Gesamthaltverzeichnis*. Veröffentlichungen des Instituts für Slavistik in Berlin. Hrsgb. von H. H. Bielefeld, Akademie - Verlag, Berlin 1962. Uputno je još vidjeti: Vatroslav Jagić. 1912. Moj boravak u Berlinu god. 1871.-2. i njegove posljedice. *Savremenik*, VII, 1. 1–4.

¹⁸ *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 43. 1969. Zagreb: Matica hrvatska i Zora. 7.–9. Jagiću je Franjo Rački, u pismu od 1. veljače 1873. dao naslutiti da bi po otvorenju Sveučilišta u Zagrebu (1874) mogao primiti katedru. „(...) Vi sada radite kako znate; ako odbijete, ostat ćemo prijatelji kano do sada; ako primite, skakat ću od radosti. A mislim da mi nećete zamjeriti, što vam potakoh ovo pitanje“. Vidi: Alojz Jembrih i Marko Vukičević. 2012. Pisma Franje Račkoga Vatroslavu Jagiću. *Kroatologija*, 3, 1. 20–53, odnosno 50. Jagić je, kao što znamo, iz Odese otišao u Berlin, potom u Petrograd a onda u Beč, naslijedivši Franca Miklošiča (1813–1891) i ondje je 1908. umirovljen kao sveučilišni profesor bečke slavistike.

časopisa *Archiv für slavische Philologie*, a prema njegovoj zamisli taj časopis trebao je postati središnjim mjestom slavenske filologije na njemačkom govornom području. Jagić je slavensku filologiju shvaćao vrlo široko: ona je, po njemu, obuhvaćala ne samo jezik, već jezične i književne spomenike, život slavenskih naroda, pojedince čije se ostvarenje odražava u cjelokupnoj snazi naroda, a također u njegovu duhovnom životu, narodnome vjerovanju, narodnim običajima te sveukupnoj starini Slavena. Među njegovim brojnim radovima (više od 600), ističemo: *Historija književnosti naroda hrvatskoga ili srpskoga*,¹⁹ *Das Leben der Wurzel dê in den slawischen Sprachen*,²⁰ *Zur Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*,²¹ *Enciklopedija slavonskoj filologiji*²² te *Život i rad Jurja Križanića*.²³

Jagić je izdavač i autor opširnih komentara starim glagoljičnim tekstovima: *Zografsko evanđelje* (1879)²⁴, *Marijinsko evanđelje* (1883),²⁵ *Kijevski listići* (1890),²⁶ *Bečki listići* (1890), *Assemanijevo evanđelje* (1865.),²⁷ za koje je Jagić napisao uvodnu raspravu, a Franjo Rački ga objavio na glagoljici, potom *Bolonjski psaltir*, *Vinodolski zakon*, *Poljički statut*²⁸ itd. Zanimljivo je i danas pročitati što je o Jagiću 1960. pisao Rudolf Jagoditsch: „Jagić hat vor allem das Verdienst, den zentral wichtigen, bis dahin viel umstrittenen Fragenkomplex um den Beginn und die früheste Zeit des slavischen Schrifttums in einer gewaltigen Forschungsarbeit zu einem, im Wesentlichen bis heute gültigen Abschluß gebracht zu haben (...). Größte Bedeutung für die *internationale Zusammenarbeit* auf dem Gebiet der Slavistik hatte das von Jagić begründete und glanzvoll geleitete ‘Archiv

¹⁹ Tiskano u: *Književnik* I, Zagreb 1861, str. 1–34, 151–180, 181–186, 186–187.

²⁰ To je djelo objavio o svom trošku.

²¹ Tiskano u Beču u ediciji Kraljevske akademije, *Denkschriften*, Bd. XLVII, 1900.

²² Tu je posebno zanimljiv njegov prilog *Glagoličeskoe pismo*. Knjiga je tiskana u Sankt Peterburgu 1911.

²³ Ta je knjiga tiskana u ediciji: *Djela JAZU*, knj. 28, Zagreb 1917. Vidi još: Damjanović 2006: 147–148. str.

²⁴ Riječ je o evanđelju koje je pronađeno u samostanu Zographos na Athosu, obuhvaća 304 lista. Danas se nalazi u biblioteci u Petersburgu. Vidi: Damjanović 2002: 73.

²⁵ Evanđelje koje je pronađeno u samostanu Bl. Dj. Marije u Skitu, također na Athosu, obuhvaća 171 list. Vidi: Damjanović 2002:77.

²⁶ U slavenskoj paleografiji smatraju se najstarijim glagoljskim spomenikom iz druge polovice X. stoljeća. Obuhvaćaju 7 listova. Po sadržaju tekstovi pripadaju misalu. Najprije su se nalazili u biblioteci Kijevske duhovne akademije kamo su doneseni, a danas se nalaze u Središnjoj znanstvenoj biblioteci ukrajinske Akademije znanosti u Kijevu. Vidi: Damjanović 2002: 67–72.

²⁷ Danas se nalazi u Vatikanskoj biblioteci, obuhvaća 159 listova. Prvi ga je objavio Franjo Rački 1865. s Jagićevom raspravom. Vidi: Dajmanović 2002: 81.

²⁸ Godine u zagradi odnose se na godinu objavljivanja dotičnoga glagoljskoga spomenika.

für slavische Philologie' (1876 bis 1920). (...) Das von Jagić geschaffene 'Wiener Slavische Seminar' wurde eine Pflanzschule unserer Disziplin von internationaler Auswirkung. Jagić' zentrale und einflußreiche Stellung in seinem Fach beruht auf der unübersehbaren Zahl seiner Schüler, die sein hohes Ansehen aus allen slavischen Ländern, aber auch aus nichtslavischen, nach Wien zog.“ (Jagoditsch 1960: 80) Objavio je korespondenciju Josefa Dobrovskog i Jerneja Kopitara,²⁹ a i sâm je ostavio golemu korespondenciju koja ima veliku znanstvenu ali i epistolografsku vrijednost. Nakon smrti Ismaila Ivanoviča Sreznjevskog (1812–1880),³⁰ Jagić je preuzeo njegovu katedru slavistike u Petrogradu, a izabran je i za člana Petrogradske akademije znanosti. U Petrogradu je ostao šest godina (1880–1886), a zatim dolazi u Beč, gdje je naslijedio Franca Miklošiča. Umirovljen je 1908, ali je i dalje ostao aktivan.³¹

Jagić je nakon Miklošičeve smrti postao i zastupnikom u Gornjem domu austrijskoga parlamenta u Beču. Po svom organizacijskom i znanstvenom radu Jagić zauzima iznimno mjesto među slavistima s kraja 19. i prve polovice 20. stoljeća. Iz njegove škole izišli su mnogi znameniti slavisti na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. Jagićev dom u Beču i njegovi seminari bili su sastajalište učenika iz svih zemalja, napose slavenskih. Preminuo je 1923. u Beču, a po vlastitoj mu je želji tijelo preneseno i pokopano u rodnom Varaždinu.

Kulturno-povijesni kontekst u vrijeme nastanka pisma

Izuzev prvoga, najkraćega pisma, zapravo teksta na razglednici iz 1906, ostala su Benešićeva pisma upućena Jagiću nastala 1917. i 1918,³² što ih kronološki svrstava u razdoblje Prvoga svjetskoga rata. Mnogi će se povjesničari složiti da 1918. predstavlja *granicu epoha*, a to je sintagma koju upotrebljava i objašnjava i Ljubomir Antić,³³ iako bismo, uzimajući u obzir određene strukture dugoga trajanja, mogli reći da ta granica nije baš toliko čvrsta kakvom je se u historiografiji nekada drži. Ipak, ona postoji, a Antić

²⁹ *Письма Добровскаго и Копитара. (Pisma Dobrovskog i Kopitara)*, Petersburg 1885.

³⁰ Rusist, slavist. Profesor u Charkovu, kasnije u Peterburgu. Pisao o staroslavenskim rukopisima i češkoj te ruskoj književnosti.

³¹ *Pet stoljeća hrvatske književnosti*, knjiga 43: 10.

³² Drugo pismo u nizu datirano je 25. veljače 1908, no analizom je utvrđeno da je pismo zapravo nastalo 25. veljače 1918, što je objašnjeno dalje u radu.

³³ Antić 2012: 11–12.

je u hrvatskom kontekstu sažima tezom da je „od najjisturenije točke Srednje Europe prema Balkanu postala najjisturenija točka Balkana prema Srednjoj Europi, sa svim lošim posljedicama“ (Antić 2012: 15).

Stoga razumijevanje i kontekstualizacija korespondencije Benešića i Jagića zahtijeva poznavanje općih političkih, društvenih i kulturnih zbivanja u Hrvatskoj i Austro-Ugarskoj Monarhiji u vrijeme Prvoga svjetskog rata. S obzirom da Benešić u vrijeme nastanka sedam od ukupno osam pisama upućenih Jagiću boravi u Zagrebu, za početak je potrebno dati kratak opći prikaz zagrebačke svakodnevice u Prvom svjetskom ratu.

Prije početka Prvoga svjetskoga rata Zagreb je već bio sveučilišno, kulturno, upravno-političko, gospodarsko i društveno središte Hrvatske i Slavonije, no ratne prilike rezultirale su blokadom gospodarskoga i prometnoga života, povećanjem koncentracije stanovništva u gradu, skupoćom i nestašicom osnovnih životnih potrepština, porastom broja prosjaka, uvodeњem redarstvenih mjera itd.³⁴ Rat su građanima isprva osvijestile službene uredbe, poput privremenih redarstvenih mjera koje su se odnosile na zatvaranje kućnih vrata, gostionica, krčmi, kavana, trgovina te zabrane okupljanja ljudi na ulicama i besposličarenja, no te su uredbe tek najavljivale mnogo ozbiljnije probleme koji su čekali zagrebačke građane. To ponajprije podrazumijeva podređivanje vojničkomu načinu života, što je značilo i ograničavanje sloboda, dok su s odmakom ratnih godina redarstvene mjere samo pooštravane.³⁵ Teške socijalne prilike posebno su pogodile najsiromašnije obitelji i obitelji čiji su očevi i hranitelji bili na ratištima.³⁶ Zagreb je postao i zaleđem bojišnice u koji su dopremani ranjenici i u koji su se sklanjali vojnici izbjegli iz svih postrojbi. Grad nije mogao osigurati uobičajeno funkcioniranje, posebice u opskrbi životnim potrepštinama i u osiguranju javnoga reda. Naposljetku, skupoća i nestašica rezultirali su pojačanim prosjačenjem, krađama i razbojstvima, te je cijeli grad postao siromašno i nesigurno mjesto.³⁷

Jagićev život u Beču u vrijeme Prvoga svjetskoga rata bio je prilično težak, o čemu svjedoče njegova pisma upućena u Ljubljanu Mariji Pintar, udovici njegovog pokojnoga prijatelja Luke Pintara (1857–1915). Inače, Jagić i Pintar prvi su puta stupili u kontakt kada se Pintar 1898. pismeno obratio Jagiću radi potpore pri izboru za skriptorsko mjesto u Licejskoj knjižnici u Ljubljani, za što se Jagić mogao zauzeti, jer se o tom odlučivalo u Beču.³⁸

³⁴ Jurić 2011: 122–123.

³⁵ Isto: 126.

³⁶ Isto: 129.

³⁷ Isto: 140.

³⁸ Jembrih 2012: 494–495.

Jagić se pak s udovicom Pintar počeo dopisivati nakon Lukine smrti 1915, a njihovo se dopisivanje nastavilo tijekom Prvoga svjetskoga rata pa i nakon njegova završetka. Moguće da je tomu pridonijela i njihova osamljenost, jer je Jagićeva supruga Sidonija umrla 1914. tako da je i on u vrijeme korespondencije s udovicom Pintar bio udovac.³⁹

Osim financijskih problema umirovljeni profesor i član Bečke akademije znanosti za Prvoga se svjetskoga rata suočavao i s nestašicom hrane u Beču, o čem svjedoči u jednom pismu udovici Luke Pintara iz veljače 1915, u kojem je moli za određenu količinu brašna.⁴⁰ U pismu, iz ožujka 1915. Jagić udovici Pintar zahvaljuje za 20 kg brašna, koje je za njega pripremila.⁴¹

Benešićeva pisma Vatroslavu Jagiću

Prvo je pismo, prema dokumentaciji iz NSK, Benešić uputio Jagiću 7. kolovoza 1906, za svoga boravka u Novom Sadu, no očito je da ga je napisao dan prije, jer je pismo datirano 6. kolovoza. Pismo je zapravo napisano na pozadini razglednice Novoga Sada (mađ. Újvidék, kako je naznačeno na razglednici). Iz njegova teksta vidljivo je da se Benešić u tom trenutku nalazio na znanstvenom putovanju vezanom za život i djelo Pavla Josefa Šafařika, slovačkoga slavista i jednoga od pionira znanstvenoga slavističkoga rada. Benešić, među ostalim, za svoje istraživanje odabire Novi Sad, jer je Šafařik u tom gradu djelovao kao profesor i ravnatelj Srpske pravoslavne gimnazije (1819–1833) i ostavio dubok trag.⁴² Na kraju pisma prenosi mu i pozdrave Dragutina Prohaske.⁴³ Tekst na razglednici glasi:

³⁹ Isto: 499.

⁴⁰ „Ovdje u Beču stvari su otišle tako daleko da se pojedinih dana uopće ne može dobiti brašna. Čovjek se mora diviti strpljenju siromašnih! Tako je jučer moja kuharica jedva dobila litru graha za 1 krunu, a danas je dobila još pola litre zobi i ječma. Svinjsko je meso postalo vrlo skupa delikatesa, itd. itd. Vidite, dakle, da sam zbog brašna, kada bih ga mogao dobiti vašim prijateljskim posredovanjem, spreman sam na argonautsko putovanje kao za zlatnim runom. Samo da ne bi bilo opasno manju količinu brašna poslati poštom. Vi biste to mogli bolje znati.“ (prema Isto: 496; Jembrih 1997: 293–294.)

⁴¹ „Vaše priopćenje da ste za mene pohranili 20 kila pšeničnog brašna nije me samo jako obradovalo nego me je i ispunilo osjećajima velike zahvalnosti za tako veliku uslugu.“ (prema Jembrih 2012: 497; Jembrih 1997: 295).

⁴² *Priručni leksikon*. 1967. Zagreb: Nakladni zavod Znanje. 877.

⁴³ O njemu vidi: *Zbornik o Dragutinu Prohaski*. 2003. Zagreb: Hrvatski studij Sveučilišta u Zagrebu; HKE, 3, Zagreb 2011: 476.

*Presvijetlom gosp.[odinu]
dvorsk.[om] savj.[etniku] prof. dr. V.[atroslavu] Jagiću
članu Jugosl.[avenske], Bečke itd. akad.[emije] itd.
Celje (Cilli)
Štajerska*

Veleučeni g. profesore! Nalazim se na naučnom putovanju po srijemskim franjevačkim samostanima radi slavenske književnosti. Do sada sa razmjerno malo uspjeha. Sve više vidim koliko je bogata bibliografija Šafarikova.⁴⁴ Uz srdačan pozdrav i duboko štovanje vašeg dr. D.[ragutina] Prohaska.⁴⁵

*Novi Sad 6. 8. 1906
S izrazom najdubljeg poštovanja,
Julije Benešić*

U sljedećem pismu Benešić se javlja iz Zagreba kao urednik *Savremenika*, sa željom da mu Jagić za novi broj časopisa pošalje članak o istaknutom češkom povjesničaru Konstantinu Jirečeku. Osim toga, Benešić mu opisuje i razlaže trenutnu situaciju u Društvu hrvatskih književnika, te probleme s kojima se ono suočava. Naposljetku, najavljuje proslavu stogodišnjice rođenja Petra Preradovića, pa s tim u vezi Jagiću postavlja upit za eventualnim tematskim člankom, kojim bi se upotpunila ta obljetnica. Benešić se Jagiću obraća s dubokim poštovanjem, a takav odnos vidljiv je u svim pismima. Pismo je datirano 25. veljače 1908, no obradom i analizom ostalih pisama te popratne literature, utvrđeno je da je pismo nastalo istoga datuma, no deset godina kasnije, odnosno 25. veljače 1918. Na to jasno upućuju sadržaj pisma, jer se navodi potencijalni Jagićev članak o Jirečeku, koji je i objavljen u *Savremeniku* 1918, pod naslovom *Jireček kao čovjek*⁴⁶, te organizacija proslave Preradovićeve stote obljetnice rođenja, koja pada upravo na 19.

⁴⁴ Pavel Josef Šafarik (1795 – 1861), slovački filolog i povjesničar, jedan od prvaka češkog i slovačkog narodnog preporoda. Objavio je 1858. *Über den Ursprung und die Heimet des Glagolitismus*. Prema: <http://www.hrleksikon.info/definicija/safarik.html> (pristupljeno 5. ožujka 2013.).

⁴⁵ Dragutin Prohaska (1881 – 1964), književni kritičar i povjesničar, stalni suradnik *Hrvatske njive* i *Savremenika*. *Leksikon hrvatskih pisaca*, Školska knjiga, Zagreb, 2000, str. 596. Vidi: *Zbornik o Dragutinu Prohaski*, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb 2003.

⁴⁶ Vidi: *Savremenik*, XIII, Zagreb 1918, str. 120–122.

ožujka 1918. Stoga, može se zaključiti da je pri datiranju pisma došlo do nenamjerne Benešićeve rukopisne pogriješke. Pismo u cijelosti glasi:

Visoko poštovani gospodine profesore,
prošla su gotovo tri mjeseca otkako ste mi pisali o Vašoj biografiji. Nije puno falilo i vi biste bili pristali da rukopis pošaljete. Ne mogu vam dosta jako da naglasim, koliko bi me to veselilo. Neki mi je dan g. [Vladimir] Lunaček⁴⁷ pričao, da ste mu ponovno o tomu pisali. Sada sam ja iznova slobodan da Vas podsjetim na sebe, tj. na izdanja DHK,⁴⁸ pa da nas ne zanemarate.

Ovom zgodom hoću još jednu molbu da na vas upravim. Trebamo za Savremenik⁴⁹ članak o [Konstantinu] Jirečku.⁵⁰ Donijet ćemo - barem je dr. [Ferdo] Šišić⁵¹ obećao - članak o njemu, no čini mi se da je potrebno o toj izrazitoj ličnosti donijeti više članaka, a mislim, da ćete Vi htjeti o njemu napisati nekoliko redaka. Članak može biti po volji dugačak, a mogu u njemu biti ili reminiscencije Vaše, facta biografiska. Sve po Vašoj volji. Članak bih dakako - trebao što prije.

Poznavajući Vašu dobrotu, znam da se ne ćete uvrijediti, što vas ovako uznemiravam. Radim to u općem interesu.

Usput hoću da vam nekoliko naših novosti saopćim. Društvo hrv.[atskih] knjiž.[evnika] imalo je svoju glavnu skupštinu, jer je vodilo slobodu djelovanja. Pokušali smo neku kooperaciju o različnim našim književnim i umjetničkim frakcijama, no taj pokušaj nije doveo gotovo ni do kakva rezultata. Ovdje imamo nekoliko „grupa“ koje čine trojica, najviše četvorica

⁴⁷ Vladimir Lunaček (1873–1927) književni, likovni i kazališni kritičar, dramatičar, novelist i feljtonist. Dugogodišnji je urednik *Obzora*, urednik *Strossmayerova kalendara*, *Savremenika*, *Ilustrovanog obzora* i *Vijenca*. *Leksikon hrvatskih pisaca*, 437. Vidi još: HKE, 2010. 556–557.

⁴⁸ Društvo hrvatskih književnika (DHK), osnovano u Zagrebu 1900. Prema: <http://www.dhk.hr/Stranica.aspx?id=2> (pristupljeno 5. ožujka 2013)

⁴⁹ *Savremenik*, časopis Društva hrvatskih književnika, središnji književni časopis za umjetnost i kulturu u razdoblju 1906–1921. Oko naziva toga časopisa vidi u: *Zbornik o Albertu Haleru...*, Zagreb 2000, str. 213, bilj. 1.

⁵⁰ Konstantin Josef Jireček (1854–1918), češki filolog, sveučilišni profesor u Pragu i Beču. Proučavao je povijest slavenskih naroda na Balkanu. Prema: <http://www.hrleksikon.info/definicija/jirecek.html> (pristupljeno 5. ožujka 2013). Jireček je zajedno s B. Bogišićem objavio *Liber Statutorum Civitatis Ragusii compositus anno 1272...*, u ediciji: *Monumenta historico-juridica Slavorum Meridionalium*, JAZU, knj. 9, Zagreb 1904. U Jagićevu *Archivu für slavische Philologie*, Jireček je u 21 broju toga časopisa objavio što rasprava što kraćih priopćenja. Osim toga, u NSK u Zagrebu, u Jagićevoj ostavštini pisama nalazi se 93 Jirečekova pisma upućena Jagiću.

⁵¹ Ferdo Šišić (1869–1940), hrvatski povjesničar.

ljudi bez osobita talenta; imamo pače i grupe koje se sastoje od jednog čovjeka. To su više jaki temperamenti nego karakteri, a naročito nisu jaki talenti. Ipak smo u nekoj naivnoj koncilijantnosti htjeli da sve to slupamo u jedno društvo, ne bismo li „oživjeli“ našu književnu letargiju. Fer, mora se priznati u Zagrebu izlazi mnogo književ i dobrih knjiga, no to su sve prijevodi. Originala gotovo i nemamo. Ove „grupe“ također ne stvaraju i naša je domaća produkcija posve nemoćna. Sva mi se naša najnovija književnost čini kao neki švindl jer nemamo ništa. Što se iznosi, to su gotovo sve predratne stvari, književnici su prestali pisati.

Hoćemo da proslavimo stogodišnjicu rođenja P.[etra] Preradovića⁵² 19.3. Opet smo se zalizali u veliki odbor, koji će slavu aranžirati i organizirati po svoj zemlji. Imate li štogod u peru o Preradoviću da nam date za Savremenik? Sramotno je da do danas nemamo nijednog kritičnog izdanja njegovih pjesama, a ova „sabrana djela“ davno su raspacana. Iz takvih krupnih sitnica vidimo da je sav naš književno-prosvjetni rad bio nesistematski i nekulturan. Ne ću da Vam dalje dosađujem i prekidam moleći vas najusrdnije, da mi uslišate molbu.

Izvolite, visokopoštovani gospodine primiti izraz moga najodličnijega poštovanja.

*Vaš odani
Julije Benešić*

Zagreb, 25. II. 1908.

U sljedećem pismu iz rukopisne ostavštine Vatroslava Jagića, Benešić se također javlja kao jedan od urednika *Savremenika*, uz dr. Branimira Viznera-Livadića,⁵³ kojega spominje u pismu. Također, ističe da je bio Jagićev nekadašnji đak, odnosno student u Beču. Iz toga razdoblja datira i Benešićev referat u kojem uspoređuje poljsko i njemačko izdanje djela *Povijest poljske književnosti* Alexandera Brücknera.⁵⁴ To je zapravo vrijeme kada kod Benešića definitivno sazrijeva odluka o nastavku studija u Krakovu. Benešić u pismu iskazuje želju i molbu Jagiću da napiše članak za četvrti broj *Savremenika*, tematski posvećenoga pedesetoj obljetnici JAZU. Taj je članak, pod naslovom *Uspomene i sjećanja*, objavljen iste godine.⁵⁵ Iz

⁵² Petar Preradović (1818–1872), pjesnik hrvatskoga romantizma. O njemu vidi: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 592–593; HKE, 3, 2011, 453.

⁵³ O njemu vidi: HKE, 2, 2010, 553–534. R. Černi 2004: 31.

⁵⁴ Lech Pazdzierski. 2004. *Julije Benešić i Poljaci*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo - biblioteka Književna smotra. 17.

⁵⁵ *Savremenik*, XII, Zagreb 1917, str. 136-139. Vidi: Čavar 2007: 161.

pisma također možemo zaključiti da je Jagić u to vrijeme vjerojatno povremeno izbivao iz Beča, u kojem je bio stalno nastanjen. Pismo je napisano u Zagrebu, 5. lipnja 1917, dakle tijekom Prvoga svjetskoga rata, a glasi:

*Visoko poštovani gospodine profesore,
usuđujem se kao nekadašnji vaš đak a sada urednik Savremenika (uz dra. [Branimira] Viznera-Livadića⁵⁶) zamoliti Vas, da biste nam za 4. broj Savremenika što će izaći I.VII. napisali članak o Jugosl.[avenskoj] akademiji.⁵⁷ Zamolili smo dra. S.[lavka] Ježića,⁵⁸ da Vas to u ime redakcije usmeno zamoli i on je to obećao, no kako dosad još ne dobismo članka, bit će da Vas nije zatekao u Beču.*

Taj broj Savremenika bit će posvećen 50. godišnjem jubileju naše akademije i sami će akademičari pisati o Jugosl. akademiji, tako dr. Gj.[uro] Körbler,⁵⁹ [Josip] Brunšmid⁶⁰ i Bogoljub Krnic.⁶¹ Nikako ne bi prikaz rada akademijina bio potpun, bez Vaših ličnih uspomena o njenom osnutku, a nitko ne bi umio tako neposredno i živo pisati o njezinu porodu kao baš Vi. Zato Vas ponovno molimo, da biste nam takav članak sastavili, u kojem bi bio prikazan postanak akademije, zapreke što ih je imala svladati u svom početku, pa da spomenete nešto o snažnoj ličnosti Strossmayerovoj⁶² i njegovu sudjelovanju kod osnutka njezina. Podatke imamo, ne radi se o osvještenju poznatih no mrtvih fakata, već o živom vrelu historije - radi se

⁵⁶ Branimir Wiesner Livadić (1871–1949), hrvatski književnik i kritičar, uredio više godišta *Savremenika*, *Hrvatskog kola* i *Hrvatske revije*. Obnašao dužnosti ravnatelja Drame Hrvatskog narodnog kazališta (HNK) u Zagrebu te predsjednika hrvatskog PEN-kluba. O Livadiću vidi u: HKE 2, Zagreb 2010, str. 533–534.

⁵⁷ Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti (JAZU), osnovana 1866. Od 1941. do 1945. nosila je naziv Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU), da bi od 1945. do 1991. ponovno nosila naziv JAZU. Od 1991. nosi naziv HAZU.

⁵⁸ Slavko Ježić (1895–1969), pjesnik, prozaik, kritičar, književni povjesničar i prevoditelj. Vidi: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 311; HKE, 2, 2010, 219–220. Vidi još: *Zbornik o Slavku Ježiću*. 1997. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

⁵⁹ Đuro Körbler (1873–1927), klasični filolog, proučavatelj hrvatskog latinizma i starije hrvatske književnosti. Vidi: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 365, HKE, 2, 2010, 367–368.

⁶⁰ Josip Brunšmid (1858–1929), hrvatski arheolog, prvi profesor arheologije na Zagrebačkom sveučilištu, epigrafičar, numizmatičar, prvi istraživač starina panonskih Hrvata. O njemu vidi: *Hrvatski biografski leksikon*, 2, Zagreb 1989, 386–388.

⁶¹ Bogoljub Krnic (1874–1918), hrvatski povjesničar, koji se bavio proučavanjem 15. i 16. st, osobito pravno-povijesnih tema.

⁶² Josip Juraj Strossmayer (1815–1905), đakovački biskup od 1849, vođa Narodne stranke 1860–1873, utemeljitelj i pokrovitelj JAZU u Zagrebu 1868. i utemeljitelj Hrvatskoga sveučilišta 1874. *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1996, 947. O njemu vidi literaturu u: Jembrih 2012: 51–52.

o Vama. Kako ste gledali i kako gledate na akademiju - napišite što Vam se čini vrijedno spomena.

Članak bismo trebali što prije. Broj će imati i nekoliko slika iz galerije. Izvolite primiti izraz najodličnijega poštovanja od iskreno Vam odanog
Julija Benešića
Z[a]g[re]b, 5. VI. 1917.

U pismu od 11. studenoga 1917. Benešić se javlja Jagiću s molbom da mu dostavi svoju biografiju, pisanu za Bečku akademiju znanosti, kako bi je iskoristio u *Savremeniku*. Također iz pisma saznajemo da je Benešić do informacije o Jagićevoj biografiji došao preko Vladimira Lunačeka, odnosno iz Jagićeva pisma njemu. Benešić u pismu daje i vlastitu sažetu ocjenu tadašnjih aktualnih zbivanja, kako književnih, tako i onih društvenih, uglavnom uvjetovanih ratnim okolnostima. Pritom se žali na mali broj pretplatnika *Savremenika* te na nedovoljan broj kvalitetnih radova pristiglih uredništvu lista. Tekst je pisma sljedeći:

Presvijetli gospodine!

Oprostite, da Vas opet uznemirujem svojim pismom, no činim to u interesu Savremenika. Jučer mi je g. [Vladimir] Lunaček pokazao Vaše ljubezno pismo, u kojem pišete, da izrađujete svoju biografiju za Bečku akademiju znanosti i da ćete njemu ustupiti taj rukopis, da ga upotrijebi u izvatku u Obzoru.⁶³ U dogovoru s g. Lunačekom slobodan sam zamoliti Vas da biste nama tj. Savremeniku, ustupili cio sastavak, da ga odštampamo, a Obzor će moći ekscerpt odatle načiniti za sebe.

Rukopis može biti u njem. originalu ili u prijevodu. Ako budete tako ljubezni, da nam ga date u njem.[ačkom] originalu poslat ću Vam prijevod na pregled i odobrenje eventualno da ga nadopunite, jer je možda potrebno, da se za našu publiku reče štogod potanje.

Uvjeren sam da ćete Savremeniku tu ljubav iskazati.

Imamo mnogo borbe ovdje, jer je porastom prodaje hrv.[atskih] knjiga narasla pohlepa za izdavanjem novih listova, bez obzira na horendne troškove štampe i papira. Sve je poskupilo - osim honorara i dobrih savjeta, što ih dobivamo sa svih „dobromislećih“ strana, samo pretplatnika malo i valjanih radnja malo.

Izvolite, presvijetli gospodine primiti izraz najodličnijeg poštovanja.

⁶³ *Obzor*, svojedobno najutjecajnije hrvatske dnevne novine, koje su izlazile 1860–1941, a dugogodišnji im je urednik bio Milivoj Dežman, od 1906. do 1941. O tim novinama vidi u: HKE 3, Zagreb 2011, 250–251.

Vaš iskreno odani

*Julije Benešić
Zagreb, 11. XI. 1917.*

U sljedećem pismu koje se nalazi u NSK, Benešić ističe važnost Jagićeve autobiografije, te ga izričito moli da mu je što prije pošalje, s obzirom na to da je kao urednik želi objaviti u sklopu jedne od edicija Društva hrvatskih književnika. Osim toga, Jagiću u kratkim crtama neizravno daje osnovne upute koje se tiču spomenute autobiografije. Nastoji mu dati do znanja na koje bi dijelove vlastita života, u pisanju autobiografije, mogao obratiti dodatnu pozornost, s obzirom na pretpostavljeno zanimanje čitateljstva, odnosno književne publike. Iz pisma također saznajemo da je Benešić nekoliko dana prije primio Jagićevo pismo, odnosno da su u to vrijeme često pisali jedan drugomu. U posljednjem odjeljku pisma, Benešić, kao i obično, oslikava i Jagiću prenosi aktualno stanje u hrvatskim književno-kulturnim krugovima. Pismo je datirano 20. studenoga 1917. i glasi:

Presvijetli gospodine!

Od srca Vam zahvaljujem za preljubezno pismo od 16. ov.[og] mj.[eseca] i usudjujem se napastovati Vas svojom novom poslanicom, svojom ponovnom molbom, da nam rukopis - kad bude gotov - svakako pošaljete. Društvo hrv.[atskih] književnika, kako Vam je poznato, uz „Savremenik“ izdaje svoja redovita izdanja „Savremeni hrv.[atski] pisci“, od kojih baš sada preštampavamo S.[ilvija]S.[trahimira] Kranjčev.[ića]⁶⁴ Kako je već pri osnutku tih edicija bilo u namjeri izdavanje i nebeletrističkih radnja, dakle rasprava, kritika, eseja, a ja kao njihov urednik želim to provesti, mislim, da bi Vaša autobiografija bila predragocjen prinos našoj zbirci. „Suvišnih stvari za našu javnost“, kako izvoljeste reći, ne može u Vašoj knjizi biti (sada govorim već o knjizi, a ne samo i ne više o članku za Savremenik), ne može ih biti, jer je sve od općeg interesa, što se nalazi u takvoj kronici, koja će, ma da se kreće oko Vas samo, biti odraz Vašeg mišljenja o okolini europskoj kroz nekoliko decenija, a u isti čas i dokument historijske važnosti: Vas su bez sumnje isti motivi vodili pri pisanju da dadete sliku preživjela vremena. Zašto ne bismo mi danas, a i oni iza nas, imali u našem jeziku ispisanu historiju našega prvog naučnjaka, koja će za literarnog historika biti ono, što su neke latinske kronike naše za XVIII vijek?

⁶⁴ Silvije Strahimir Kranjčević (1865–1908), hrvatski pjesnik, prevoditelj i urednik. Prema: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 383. Vidi još: HKE 2, Zagreb 2010, str. 398–400.

Ni opseg me ne plaši: Ako 40 tabaka do g. 1886. sadržava Vaš život sa svim političkim povodima Vašeg odlaska iz Zagreba, s opisima mnogih književnih i naučnjačkih portreta onoga doba - zar to ne će biti zanimljivi memoari za svakoga obrazovanoga čitaoca? Od 1886. do danas ako i najpotanije izradite, ne će knjiga premašiti opsega naših izdanja (10 - 13 štamp[an]ih araka). Izvedite, illustrissime, stvar na kraj i pošaljite nam (volim meni nego [Vladimiru] Lunačeku) ali ne poštom, već prilikom, i to na Društvo hrv. književnika, Gundulićeva ul. 7.

Vidite, kako nasrćem. To je u krvi urednika, a i osobno sam zainteresiran ju poznam Vas kao svoga učitelja u Beču i osjećam Vaše riječi neposredno. Dakako, da g. Lunaček ne će biti prikraćen, ako dobijemo rukopis. Bacit ćemo se na njega jednakim interesom.⁶⁵

Kod nas, kako znate, kao da doista udara novi dah. Ako provedu izbornu reformu i medicinski fakultet, učinit će mnogo, no to bi bilo mnogo za vrijeme mira. Sada, u ratu, bit će to isto malo, no ipak horendno puno prema vještateljskoj politici frankovaca.⁶⁶ Puna su nam usta kritike - danas, dok smo prije šutjeli, dok smo bili sretni, što smo živi. Neki žele, da literatura proklikće u ovo doba stranački i politički, a ipak je istinita riječ, da je svaka politika u literaturi grdoba. Smiješno je uza sve to, da naši lirici pišu sonete s idiličkim nimfama - kao da ih rat nije ni taknuo. Od nekih opet načiniše velike političke pisce, ma da su kozmopoliti. Uostalom: da nam je samo preturiti sadašnjost, svalili bismo stotinu briga sa sebe.

Primite izraz najodličnijeg poštovanja od iskreno Vam odanog

*Jul.[ija] Benešića
Z[a]g[re]b, 20/XI.1917.*

Benešićevo pismo od 7. ožujka 1918. najdulje je od osam obrađenih pisama. Na početku Benešić zahvaljuje Jagiću na pismu od prije nekoliko dana, iz čega zaključujemo da je njihova komunikacija nesmetano tekla u to vrijeme, te da je bila prilično intenzivna. Također, Benešić se ponovno obraća Jagiću, ovaj put u ime povjesničara Ferde Šišića, s nekoliko pitanja vezanih uz njegov planirani članak o nedavno preminulom češkom povjesničaru Konstantinu Jirečku, kako ne bi došlo do kolizije između sadržaja njihovih

⁶⁵ Nije poznato je li Jagić udovoljio Benešićevoj zamolbi. Jedino što je poznato jest da je 1930, uz sudjelovanje Milana Rešetara, u Beogradu objavljen prvi dio knjige: Vatroslav Jagić, *Spomeni mojega života* (1838–1880), a 1934. drugi dio (1880–1923). Oba izdanja tiskana su ćirilicom na 840 str.

⁶⁶ Frankovci, naziv za pristaše političkih ideja Josipa Franka (1844–1911), hrvatskoga političara, odvjetnika i vođe Čiste stranke prava od 1896.

članaka. Jirečekova djela vezana su za povijest južnoslavenskih naroda⁶⁷, pa je stoga i razumljiv Benešićev i Jagićev interes za Jirečeka. Iz pisma je vidljivo kako je tada aktualni broj *Savremenika* jednim dijelom trebao biti posvećen upravo Jirečeku. Benešić se u pismu ne zaboravlja osvrnuti na Jagićeve memoare, odnosno obećanu autobiografiju. Nadalje, detaljno izlaže okolnosti svoga imenovanja na dužnost u vladinu odjeljenju za bogoštovlje i nastavu, a na kraju mu iznosi naum predstojnika toga odjeljenja Milana Rojca o projektu izdavanja svojevrsnog općega leksikona. U projekt je trebala biti uključena i podržati ga Jugoslavenska akademija, Društvo hrvatskih književnika i Matica hrvatska, no stvar je, prema Benešićevu izvješću, propala, ponajprije zbog Akademijina neslaganja. Slijedi tekst pisma:

Visoko poštovani gospodine profesore!

Zahvaljujem Vam od srca za ljubazno Vaše pismo od 1.III. i molim Vas za ove informacije u interesu prof. [Ferde] Šišića, koji će za Savremenik napisati stručni članak o pok.[ojnom] [Konstantinu] Jirečeku.⁶⁸ U „Denkschriftu“⁶⁹ su izašla 3 dijela Jirečekove studije, a gdje je četvrti dio? Navodno je predao za Vaš Archiv f.[ür] sl.[avishe] Ph.[ilologie]⁷⁰ raspravu o popu Dukljaninu. Je li to istina? Dokle je i do koje godine dospio u povijesti Srba u I svesku drugoga toma i imali i da li gotovo? To su pitanja koja interesiraju prof. Šišića i molim Vas za ljubaznost, da biste mi na to imali dobrotu odgovoriti.⁷¹

Mogu Vam poslati bürstenabzug Šišićevog članka, kad ga bude napisao, no mislim, da njegov i Vaš članak ne će kolidirati, jer će on pisati o Jirečeku kao historik o historiku, dok biste Vi mogli prijeći tu tijesnu gra-

⁶⁷ *Hrvatski opći leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 1996. 422.

⁶⁸ Vidi: F. Šišić. 1918. Konstantin Josip Jireček kao historik. *Savremenik*, XIII, 113–119.

⁶⁹ *Denkschriften der Akademie der Wissenschaften in Wien - Philosophisch-historische Klasse*, časopis Bečke akademije znanosti (Carska akademija znanosti u Beču 1847 – 1918), koji je izlazio 1850 – 1947. Može se pretpostaviti da ovdje Benešić govori o Jirečekovoj studiji „Die Romanen in den Städten Dalmatiens während des Mittelalters“, objavljenoj u tri dijela 1901, 1903. i 1904.

⁷⁰ *Archiv für slavische Philologie* (Arhiv za slavensku filologiju), najstariji slavistički časopis, izlazio u Berlinu 1876 – 1929, a pokrenuo ga je i uređivao do 1923. Vatroslav Jagić. Prema: <http://proleksis.lzmk.hr/9331/> (pristupljeno 5. ožujka 2013.). Kao što se iz sadržaja toga časopisa vidi, Jireček nije objavio ništa o „popu Dukljaninu“. Vidi naslov sadržaja časopisa *Archiv für slavische Philologie*, ovdje u bilj. 17.

⁷¹ Zanimljivo je spomenuti da je Ferdo Šišić objavio *Letopis popa Dukljanina*, Beograd-Zagreb 1928.

nicu i govoriti o Jirečku kao naučnjaku uopće i kao čovjeku.⁷² Ako Vam konvenira, molim Vas da ne čekate na Šišićev članak.

S velikim interesom očekujem Vaše memoare i molim Vas, da ne zaboravite u toj stvari na mene kad se odlučite da ih pošaljete u Zagreb.

Imate posve pravo, da bi bilo zgodnije, da se sva tri naša književna lista stope u jedan, no razlozi su lične i financijalne naravi. Lične se ne mogu prebroditi, no financijalne razloge ruši vrijeme.

U uspjeh Preradovićeve proslave ne vjerujem baš mnogo - u odboru sam i vidim šta se hoće - jer su i ovdje mišljenja dosta konfuzna.

Zahvaljujem Vam na čestitci zbog moga dodjeljenja vladi, no to je bio samo akt, koji je službeno potvrdio jedan neslužbeni fakat. Ja sam ovdje već preko 2 godine. Kad me vlada 1914. nije htjela deklamirati od vojske, pošao sam u uniformu na 9 mjeseci, pa sam bio otpušten. Vlada me onda nije mogla vratiti u zavod gdje sam bio (trgov.[ačka] akademija), jer je nereklamiravši me izjavila, da nisam tamo „neophodno“ potrebit i [Stjepan] Tropsch⁷³ me je metnuo - gotovo za kaznu - ovamo. Medjutim ovdje je u kancelariji uvijek bolje nego u vojsci, pa sam se naviknuo. Nova me je vlada sama potvrdila na ovom mjestu, jer nisam u ovo doba htio natrag na školu. Ovdje nemam ni djaka ni kolega, ergo nemam ni sukoba ni neprilika, ni discipline ni polaska crkve i osjećam se slobodan, ma da nemam ferija.

Na kraju hoću da Vam ispričam jednu veoma zanimljivu stvar. Današnji šef bogoštovlja i nastave [Milan] Rojc⁷⁴ naumio je, da vlada o svom trošku izda jedan veliki rječnik znanja i umijeća u stilu velikih europskih konverzacionih leksikona. On računa sa dvadesetak omašnih tomova. Novac bi se nabavio predujmom iz naklade školskih knjiga i nekako bi se već skuckao. Vlada bi u svoje ruke uzela financijalnu stranu djela, a redakcija bi se povjerila sporazumno s Jugosl.[avenskom] akademijom, Maticom hrv.[atskom]⁷⁵ i Društvom hrv.[atskih] književnika jednom glavnom redaktoru,

⁷² V. Jagić 1918. Jireček kao čovjek. *Savremenik*, XIII, 120–122. Vidi i: J. Nagy. 1918. Dr Josip Konstantin Jireček. *Hrvatska revija*, II, 87–89. Vidi još: *Biographisches Lexicon zur Geschichte Südeuropas* II, München 1976, 267–269; Ivan Dorovsky, *Konstantin Jireček. Život a dilo*, Brno 1983.; Stjepan Antoljak. 2004. *Hrvatska historiografija*. Zagreb: Matica hrvatska. 782–787.

⁷³ Stjepan Tropsch (1871 – 1942), sveučilišni profesor germanistike u Zagrebu, pedagog, predstojnik za bogoštovlje i nastavu u Hrvatskoj zemaljskoj vladi 1913 – 1917. O njemu vidi: *Hrvatska književna enciklopedija*, 4, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2010, 337.

⁷⁴ Milan Rojc (1855–1946), hrvatski pravnik i političar, zaslužan za razvoj nižega i višega školstva u Hrvatskoj.

⁷⁵ Matica hrvatska (MH), jedna od najstarijih hrvatskih kulturnih institucija, osnovana

koji bi sebi našao suradnike i suredaktore, te ne bi tekst leksikona nikako ovisio od vlade niti mi ona smjela utjecati na taj tekst. Konačnu bi cenzuru teksta imala ova 3 društva po svojim pouzdanicima. U tu je svrhu sazvao najprije jednu unutarnju vladinu anketu, gdje se to fiksiralo, a onda su bile pozvane one tri korporacije da dadu svoj imprimatur. Ideju toga rječnika postavila je Matica i DHK, no akademija se vrlo uskomešala i na usta svoga predsjednika izrekla sumnju o uspjehu pothvata kao i žalbu, što se time u neku ruku smeta njenom biografskom rječniku.⁷⁶ Kasnije je i MH stala na isto stanovište i stvar će - pasti u vodu, kako kaže Švaba.

Nije li to dražesna slika naših ljudi? Vlada, koja jedina ima sredstva, moć i ugled i silu, da to provede, ne može naći potpore kod naših ljudi, da ostvari svoj naum, za koji svi znaju i priznaju, da je koristan, potreban, itd. itd.

*Izvolite primiti izraz najodličnijega poštovanja od iskreno Vam odanog
Jul.[ija] Benešića
Zagreb, Prilaz 23
7/3 1918*

U sljedećem pismu najviše je riječi o mogućem otkupu Jirečekove ostavštine, za koju se preko Benešića interesira Milan Rojc. Benešić stoga moli Jagića da u Beču posreduje oko Jirečekove imovine kod njegove udovice, ali bez njezina znanja o tom tko se zanima za tu ostavštinu. Vidljivo je kako vlada u Zagrebu drži da je Bugarska, koja bi se mogla uključiti u licitiranje oko Jirečekove ostavštine, iscrpljena ratom. Nadalje, Benešić se u pismu osvrće i na dio javne polemike koja je nastala oko izdavanja leksikona, te oko obilježavanja Preradovićeve obljetnice. Iz pisma također saznajemo kako je Jagić prethodno Benešiću poslao primjerak Križanićeva djela, namijenjen tisku, te kako je posljednje Jagićevo pismo primio samo dan prije pisanja ovoga pisma, 15. ožujka 1918:

*Visoko poštovani gospodine profesore,
da „nobena naglost“ ne valja, pokazalo se s mojim prekjučerašnjim pismom, gdje sam nešto malo trabunjao, što nisam s Vašim dragocjenim bilješkama o [Konstantinu] Jirečku odmah primio i Vaše pismo. Pismo sam međutim primio jučer, kad sam već bio pisao o razgovoru s [Milanom] Rojcem.*

1842. pod imenom Matica ilirska. Od 1874. nosi današnji naziv. Više o Matici: Tade Smičklas. 1892. Povijest Matice Hrvatske. U: *Spomen-knjiga Matice Hrvatske od godine 1842. do 1892.* Zagreb: Matica hrvatska. 3–77.

⁷⁶ O tom rječniku vidi: Ljerka Schiffler. 2001. Doprinos Branka Vodnika hrvatskoj enciklopedistici. U: *Zbornik o Branku Vodniku.* Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. 245–251. U istom Zborniku i 279. Vidi također i Jembrih 2010: 143–144.

Sada sam slobodan - nakon točnijih informacija iz Vašega pisma - zamoliti Vas u šefovo ime, da biste imali dobrotu u smislu mog jučerašnjeg pisma posredovati kod Jirečekove udovice, ali tajno, tj. da ona ne sazna, tko se za to interesira, jer bi mogla precijeniti ostavštinu svoga muža. G. Rojc misli da Sofija ne će moći dati veliku svotu, jer je iscrpena ratom i da bismo mi mogli razmjerno lako doći do te neprocjenjive ostavštine. Učinite, presvijetli gospodine i ovo patriotično djelo i pomozite, makar bilo i s malo lukavštine.

Vrlo su me se ugodno dojmile Vaše riječi o lijepoj zamisli hrv. leksikona. Kod nas i mlađji ljudi drukčije misle. Tako se u Novostima⁷⁷ razglagoljao g. [Andrija] Milčinović⁷⁸ da bi nam bila potrebija bibliografija. Kao da imade ikakve sličnosti između bibliografije i leksikona. Priznao mi je usmeno, da se nikada u životu nije služio leksikonom i misli, da je leksikalno znanje i površno. Tek kad sam mu razjasnio da kod vas gotovo svaka kuća ima njemački leksikon, malo se ganuo, a pogotovo kad sam mu dokazao, kako naše generacije sve manje i sve slabije umiju njemački, onda je popustio.

Preradovićeveja parada obustavljena. Vlada je zabranila povorke, a odbor je odustao onda od svega. Aut povorka aut nihil. Mislim da će uza sve to biti demonstracija 18. ili 19. ov.[og] mj.[eseca] Vaš se prijedlog o 100 000 broševa pročitao, ali je ostao neuvažen, jer nema papira, a isto sam tako i ja propao sa svojim prijedlogom, da se odbor proglaš permanentnim, pa neka izabere urednički odbor, koji će prirediti kritičko potpuno izdanje svih Preradovićevih djela s njegovom korespondencijom. Današnje je doba za parade.

Zahvaljujem Vam za obećani primjerak [Jurja] Križanića.⁷⁹ Čini mi se, da još nije odštampan. Akademici zabranili [Vladimiru] Lunačeku, da o tome piše prije no što knjiga izađe i ne dadoše mu nebroširane arke. Mi se vraćamo u neka čudna, natražna vremena, kakvih do sada kod nas nikad nije bilo.

Primite izraz naodličnijega poštovanja od iskreno Vam odanog

*Jul.[ija] Benešića
Z[a]g[re]b, 15/3 1918*

⁷⁷ *Novosti*, hrvatske dnevne novine koje su izlazile u Zagrebu 1907–1941.

⁷⁸ Andrija Milčinović (1877–1937), pripovjedač i dramatičar. Prema: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 501. O njemu vidi: HKE 3, Zagreb 2011, str. 90–91.

⁷⁹ Riječ je o Jagićevoj monografiji: *Život i rad Jurja Križanića*, Djela JAZU, knj. 28, Zagreb 1917. Juraj Križanić (1617. ili 1618 – 1683), jezikoslovac, vjerski, povijesni i politički pisac, prigodničar. Prema: *Leksikon hrvatskih pisaca*, 390. Bibliografiju o Jurju Križaniću vidi u: Juraj Križanić. 1997. *Politika*. Prev. Mate Malinar i Radomir Venturin, Zagreb: Golden marketing, Narodne Novine. 61–91. Ivan Golub. 2011. Zrinski, Križanić i Lippay - tragovi dodira. *Kolo*, 1, 77–150.

Posljednje Benešićevo pismo, koje pronalazimo u rukopisnoj ostavštini Vatroslava Jagića, datirano je 24. ožujka 1918. Iz pisma je vidljivo da i dalje posredstvom Benešića teče komunikacija između Šišića i Jagića, vezana za Jirečkovu ostavštinu. Šišić prepušta Jagiću prosudbu o vrijednosti njegove ostavštine, te preporučuje da se u Zagrebu izdaju pojedina Jirečkovina djela. U pismu Benešić nadalje navodi da je zasada nemoguće izdavanje Jirečkovih djela u Zagrebu pod paskom Akademije, zbog određena animoziteta Klaića i Maretića prema Jirečkovu liku i djelu. Naposljetku, Benešić zahvaljuje na članku o Jirečku za *Savremenik*. Zanimljivo, iste je godine u *Savremeniku* Benešić objavio članak *Jagićeva osamdesetogodišnjica*, povodom Jagićeva osamdesetoga rođendana,⁸⁰ a uz Benešića su o Jagiću tada u *Savremeniku* pisali i Ivan Milčetić te Josip Pasarić.⁸¹ Tekst toga pisma glasi:

Zagreb, 24. III 1918

Visoko poštovani gospodine profesore!

Vaše visokocijenjeno pismo od 19.III. primio sam jučer. Saopćio sam njegov sadržaj prof. [Ferdin] Šišiću, a on mi je po prilici rekao ovo: Ako biblioteka Jirečkova nije velika ni obilata vrijednostima, što će prof. [Vatroslav] Jagić dobro znati promisliti, nema svrhe da se mi za nju natječemo, da napunimo džep udovici Jirečkovojoj. Ako ona bude natjeravala cijenu i do 50. 000 K, za nas bi bilo ludo, da izdvajamo toliki novac, jer što se tiče naših stvari, to imamo u našoj biblioteci, a ono, što nemamo i što se odnosi na balkanski istok, možemo i kasnije uz manji novac dobiti: za nas bi glavno bili Jirečkovi zapisnici i notice, a kako se te ne prodaju sada, nema svrhe, da se za to interesiramo. S tim manje što je zato zainteresiran [Franz] Liech[t]enstein⁸² i njegov [Hans] Übersberger,⁸³ koji nas uvijek mogu nadliti, jer što je [Österreichische] Flottenverein⁸⁴ na moru, to je to društvo

⁸⁰ Milorad Živančević. 1986. Literatura o Vatroslavu Jagiću. U: *Jagićev zbornik*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. 299.

⁸¹ Vidi: *Savremenik* XIII, br. 8, Zagreb 1918, str. 325–329, 360, 374–377. Čavar 2007: 242.

⁸² Franjo I. Lihtenštajnski (Franz I. von und zu Liechtenstein) (1853 – 1938), lihtenštajnski knez 1929–1938, kao pokrovitelj zaslužan je za utemeljenje Instituta za povijest jugoistočne Europe Sveučilišta u Beču 1907. Vidi bilj. 85 ovdje.

⁸³ Hans Übersberger (1877 – 1962), austrijsko-njemački povjesničar koji se primarno bavio istočnoeuropskom poviješću, profesor na sveučilištima u Beču, Wroclawu i Berlinu. Ključna osoba kod utemeljenja Instituta za povijest jugoistočne Europe Sveučilišta u Beču.

⁸⁴ Österreichische Flottenverein, društvo koje je pomagalo pomorski razvoj Austro-Ugarske Monarhije, osnovano 1904. Prema: <http://www.marineverband.at/geschichte/flottenverein.htm> (pristupljeno 5. ožujka 2013)

na Balkanu.⁸⁵ Nego on (Šišić) preporuča, da se izdadu djela i memorije Jirečkovne ovdje u Zagrebu i to ona djela, koja se nalaze u širim krugovima nepristupnim edicijama.

Šefu (g. [Milanu] Rojcu) razložio sam stvar i Vaše prijašnje isto tako skeptično - mišljenje, koje se podudara sa Šišićevim, pa je odustao od dalje namisli o dugu Jirečkovne biblioteke. Najsrdačnije Vam zahvaljuje na Vašoj ljubeznosti, no uvidja, kakve su prilike nastale i da Vi imate pravo. O izdaju Jirečkovnih djela vlada ne može misliti, neka misli akademija. No i to je zasad nemoguće, dok [Vjekoslav] Klaić⁸⁶ i [Tomo] Maretić⁸⁷ ne odu na Mirogoj, jer su bili neprijatelji Jirečeku, koji ih je - zajedno s Vama - znao obrisati zbog njihovog tumačenja o postanku narodnih pjesama, resp.[ective] o imenu Hrvat.

Vraćam Vam Jirečkovnu fotografiju i najsrdačnije Vam zahvaljujem. Šišićev i Vaš članak dat ćemo posebno otisnuti u nekoliko (pedesetak) egzemplara, pa ćemo Vam polovicu poslati.

Kod nas nema nova ništa. Preradovićeva je „parada“ prošla djetinjasto, kako je i mogla proći kraj velikih događaja na istoku.

Još Vam jednom zahvaljujem i molim Vas da ne zaboravite poslati svoje memorije, kako ste već više put obećali.

Uz najodaniji izraz poštovanja

Vaš
Jul[ije] Benešić⁸⁸

⁸⁵ Benešić ovdje vjerojatno aludira na Institut za povijest jugoistočne Europe u Beču, koji od 2007. više ne postoji: Österreichisches Ost-und Südosteuropa-Institut; taj institut izdavao je časopis *Österreichische Osthefte*.

⁸⁶ Vjekoslav Klaić (1849–1928), hrvatski povjesničar, napisao sintetska djela *Povijest Hrvata* (do 1608) i *Povijest Bosne do propasti kraljevstva* te niz monografija o hrvatskoj povijesti. Prema: <http://www.hrleksikon.info/definicija/klaic-3.html> (pristupljeno 5. ožujka 2013) Vidi još: *Vjekoslav Klaić. Život i djelo*. 2000. Zagreb - Slavonski Brod: Sveučilište u Zagrebu.

⁸⁷ Tomislav (Tomo) Maretić (1854–1938), hrvatski slavist, mladogramatičar, jedan od glavnih predstavnika škole „hrvatskih vukovaca“. Autor velike gramatike i stilistike hrvatskog jezika, rasprava s područja gramatike, akcentologije, onomastike, folkloru i povijesti pravopisa. Prema: <http://www.hrleksikon.info/definicija/maretic.html> (pristupljeno 5. ožujka 2013). Što su o njemu mislili njegovi tadašnji kolege, najbolje govori ova rečenica: „ (...) Za Maretića znamo, kakvo je mrtvo puhalo, pa da nikada nije smio doći na ovako visoko mjesto. Khuenov mađžaron!“, pisao je u pismu Jagiću Branko Drechsler (Vodnik). Vidi: Jembrih, Alojz. 2001. Branko Drechsler (Vodnik) u zrcalu svojih pisama Vatroslavu Jagiću“. U: *Zbornik o Branku Vodniku*. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. 265–282, odnosno 276.

⁸⁸ Bilješke pismima dodao Alojz Jembrih (njih 52) i Domagoj Tomas (njih 38, dopunio ih A. J.).

Literatura

- Antić, Ljubomir. 2012. 1918: granica epoha. U: *1918. u hrvatskoj povijesti*. R. Horvat, ur. Zagreb: Matica hrvatska.
- Benešić, Julije. 1969. *Izabrana djela*. PSHK. Zagreb: Zora, Matica hrvatska.
- Černi, Ružica. 2004. Julije Benešić u Zavičajnoj zbirci Muzeja grada Iloka. U: *Dani Julija Benešića - zbornik radova I*. Ilok: Pergamena - Muzej grada Iloka.
- Čubelić, Tvrtko. 1986. Doprinos Vatroslava Jagića znanosti o usmenoj narodnoj književnosti. U: *Jagićev zbornik*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Ćavar, Martina. 2007. Bibliografija Vatroslava Jagića. U: *Zbornik o Vatroslavu Jagiću* (knjiga II). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Ćavar, Martina. 2007b Literatura o Vatroslavu Jagiću. U: *Zbornik o Vatroslavu Jagiću* (knjiga II). Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Damjanović, Stjepan. 2002. *Slovo iskona*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Damjanović, Stjepan. 2006. *Opširnost bez površnosti*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Hrvatski opći leksikon*. 1996. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža.
- Jagoditsch, Rudolf. 1960. Das Institut für slavische Philologie und Altertumskunde der Universität Wien. *Österreichische Osthefte*, 2. 1, 79–83.
- Jembrih, Alojz. 1997. Vatroslav Jagić i Luka Pintar u svjetlu korespondencije. U: *Jezikoslovne in literarnovedne raziskave*. B. Pogorelec, ur. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Jembrih, Alojz. 2012. Odras posljedicama Prvog svjetskog rata na život Vatroslava Jagića u Beču. U: *1918. u hrvatskoj povijesti*. R. Horvat, ur. Zagreb: Matica hrvatska.
- Jurić, Mirjana. 2011. Zagreb u Prvom svjetskom ratu: povijesne novine kao izvor za istraživanje socijalne povijesti. *Libellarium*, 2, 2. 121–144.
- Nemec, K.; Fališevac, D.; Novaković, D. (ur.) *Leksikon hrvatskih pisaca*. 2000. Zagreb: Školska knjiga.

Pazdzierski, Lech. 2004. *Julije Benešić i Poljaci*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo - biblioteka Književna smotra.

Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 43 (prir. Marin Franičević). 1963, Zagreb: Matica hrvatska.

Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 84 (prir. Šime Vučetić). 1969. Zagreb: Matica hrvatska.

Priručni leksikon. 1967. Zagreb: Nakladni zavod Znanje.

Popis izdanja Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu 1867 - 1950, Zagreb. 1951.

Živančević, Milorad. 1986. Literatura o Vatroslavu Jagiću. U: *Jagićev zbornik*. Zagreb: Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Letters to Vatroslav Jagić by Julije Benešić (1906–1918)

The paper presents eight letters by Julije Benešić to Vatroslav Jagić, written between August 1906 and March 1918. The first part of the paper includes general biographical data on the sender and the recipient of the letters, and a brief overview of the political and cultural events in Croatia of the period. The second part contains the transcripts of the letters, in the order they were written, followed by a commentary on the content. All the letters include notes.

Keywords: Julije Benešić, Vatroslav Jagić, correspondence, Slavistics